

*Мар'яна Зварич,
Інга Єгорова
(Івано-Франківськ, Україна)*

ПРОБЛЕМА ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ ДОСЛІДЖЕННЯ

Високий рівень педагогічної культури є важливою складовою характеристики сучасного педагога. Культура педагога являє собою частину загальнолюдської культури, де найбільшою мірою представлені матеріальні та духовні цінності сучасної освіти та виховання, що є важливими у процесі підготовки сучасного покоління педагогів, соціалізації особистості, гуманізації та демократизації освітньо-виховного простору. Педагогічна культура систематизує та узагальнює передовий культурно-історичний досвід та, таким чином, є регулятором всієї сфери педагогічної взаємодії.

Наукове висвітлення та обґрунтування поняття «педагогічна культура викладача» досить широко представлене у науково-педагогічному доробку багатьох науковців. Зокрема, значну увагу феномену педагогічної культури приділяли в своїх дослідженнях О.Бондаревська, О.Газман, В. Гриньова, І. Зязюн, Н. Комар, В. Лозова, А. Макаренко, В.Сухомлинський; шляхи становлення професійної культури педагога та аспекти її подальшого формування висвітлено у працях А. Барабанщикова, С. Вітвицької, О. Гури, І. Ісаєва, та інших.

Метою статті є висвітлення теоретичних основ, положень та суті поняття «педагогічна культура», умов її формування та визначення шляхів підвищення рівня педагогічної культури викладача через аналіз науково-педагогічної спадщини педагогів та вчених як минулого так і сьогодення .

Вважається, що вперше термін «педагогічна культура» у вітчизняній педагогіці було вжито В.Сухомлинським у його працях «Розмова з молодим директором школи» та «Лист про педагогічну етику». На думку вченого під цим терміном слід розуміти володіння педагогом на високому рівні важливими соціокультурними цінностями всього людства. В.Сухомлинський вважав, що педагогічна культура пов'язана насамперед з правильним поєднанням практики та науки: тобто, якщо педагог проводитиме аналіз своєї діяльності, то він

неодмінно буде осмислювати власний педагогічний досвід, зверне увагу на зв'язок між знаннями учнів та своєю педагогічною культурою.

У праці «Серце віддаю дітям» В. Сухомлинський наголошував що найважливішою властивістю культури педагога має бути розуміння внутрішнього світу особистості, можливість приділити їй свої духовні сили та увагу для того, щоб дитина відчула підтримку педагога, його увагу та турботу [8].

Твердження про те, що педагог повинен бути висококультурною людиною існувало завжди. Софія Русова зазначала: «Потрібні нам практичні життєві відомості, потрібне також розуміння вищих ідеалів людини, вищих форм суспільного життя» [7, с.52]. Однак в умовах сучасного суспільства, ця особливість набуває вирішального значення.

В. Гриньова у своїх наукових роботах стверджує, що педагогічна культура існує у статичній та динамічній формах прояву. Статична виражає належний рівень для подальшого розвитку культури, а динамічна виражається у вмінні реагувати на зміни, що відбуваються навколишньому оточенні та удосконалюватись відповідно до цих змін, при цьому використовуючи педагогічні цінності, які відповідають високому рівню педагогічної культури. Завдяки цьому формуються сприятливі умови для розвитку культури педагога. Взаємодія цих двох форм відбувається під час спілкування та професійно-педагогічної діяльності викладача [2,с. 59-60].

Проводячи дослідження педагогічної культури В.Гриньова представляє її як сукупність педагогічних цінностей, а саме: мотивів, знань, цілей. На основі них коригується та створюється певний зразок педагогічної культури [3; 6, с. 355-376].

Досліджуючи педагогічну культуру С. Вітвицька стверджує, що у своєму розвитку педагогічна культура проходила всі етапи у тісному взаємозв'язку із розвитком суспільної культури. Її виокремлення, як важливої складової суспільного буття зумовлене особливістю педагогічної діяльності, що в майбутньому повинна бути спрямована на формування особистості та збагачення її культури в цілому. С.Вітвицька виділяє такі основні складові

педагогічної культури як: ерудиція; наукові знання та світогляд; особисті якості та комунікативна культура: майстерність педагога; педагогічна, професійна компетентність; професійно-педагогічне мислення [1, с.86-100].

В.Лозова стверджує, що педагогічну культуру становить гармонійний взаємозв'язок педагогічної діяльності з творчим мисленням, які в поєднанні складають основу якісного педагогічного процесу. Професійно-педагогічна культура являє собою показник інших видів культур, міжособистісно пов'язана з особистісною культурою, зокрема, містить такі її елементами як : розумова, моральна, екологічна, естетична, правова, екологічна культури. Результатом високого рівня педагогічної культури є належний розвиток професійної компетентності , майстерності та педагогічної етики [6, с.5].

Звідси, беручи до уваги праці таких педагогів як А. Барабанщиков, О. Бондаревська, С. Вітвицька, В. Гриньова, Т. Іванова, Н. Комар, В. Лозова, О. Рудницька можна стверджувати про те що, головними компонентами педагогічної культури є педагогічна майстерність, професійні знання та вміння, професійні якості педагога, професійні цінності та мотиви. Також важливими для педагога є наявність психологічних знань та умінь, таких як володіння основними поняттями та категоріями педагогічної і вікової психології; оперування методиками розвитку уваги, здібностей, мислення; знання методик вивчення особистості студента, а також психолого-педагогічних основ виховання молодого покоління.

Таким чином, педагогічна культура формується на основі взаємозв'язку базових знань з педагогічних та психологічних дисциплін, важливим компонентом якої є креативність, нестандартний підхід до проблемних ситуацій, комунікативність та організаторські навички.

В.Бондаревська розглядає культуру педагога як складову загальнолюдської культури. На думку вченого вона вмістила в себе весь педагогічний досвід, зміну культурних цивілізацій, всю історію педагогічних знань та освітніх парадигм. Головною властивістю педагогічної культури викладача є те, що освіта, виховання та розвиток особистості є її метою, об'єктом та результатом діяльності. Це здійснює значний вплив на педагогічну діяльність та потребує

особливих зусиль щодо формування культури даної діяльності. Цієї ж думки дотримується і В.Ягупов, котрий стверджує, що культура педагога являє собою високий рівень оволодіння ним педагогічним досвідом суспільства, його досконале застосування у власній професійно-педагогічній діяльності та неодмінно високий рівень розвитку самого педагога [9].

На думку І. Іванової педагогічна культура є втіленням взаємозв'язку професійного та духовного в особистості викладача. Таким чином сформована педагогічна культура дає змогу передати та сформувати потрібні якості у представників всіх спеціальностей [4, с.97].

І. Ісаєв у своїх наукових роботах стверджує, що педагогічна культура становить собою механізм передачі успадкованих соціальних цінностей, способу творчої самореалізації особистості педагога у процесі спілкування та педагогічної діяльності [5].

Отже, аналіз наукових праць відомих дослідників та педагогічних діячів дає підстави стверджувати про те, що наукове поняття «педагогічна культура» не є сталим, а тому потребує постійного всебічного аналізу. Адже педагогічна культура є складовою цілісної педагогічної системи та являє собою своєрідну єдність всіх педагогічних цінностей. На основі цього між ними існують зв'язки, які створюються, реалізуються та вдосконалюються в професійно-педагогічній діяльності та під час педагогічної взаємодії, визначаючи тим самим характер та рівень самої педагогічної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: метод. посіб. для студентів магістратури / С. С. Вітвицька. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
2. Гриньова В. М. Педагогічна культура викладача вищого навчального закладу / В.М.Гриньова // Вища освіта України. – 2006. – №4. – С. 58-62.
3. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти) / В.М. Гриньова. – К., 2000. – 417 с.
4. Іванова Т. В. Культурологічна підготовка майбутнього вчителя : монографія / Т. В. Іванова. - К. : ЦВП , 2005. – С.97.
5. Ісаєв І. Ф. Професійно-педагогічна культура викладача: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / І. Ф. Ісаєв. – М. : Академія, 2002. – 208 с.
6. Лозова В.І. Лекції з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / За ред. В. І. Лозової. – Харків: ОВС, 2006. – 496 с.
7. Софія Русова: З маловідомого і невідомого.-Частина 2./Упорядники З. Нагачевська, О. Джус. - Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. – 364 с.

8. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям/ В.О. Сухомлинський. – К. : Акта, 2012. – С. 415–416.
9. Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посіб. / В.В.Ягупов. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.